

Utnyttelse av Hunselva

Gjøvik Tresliperi baserte sin vannkraft på Skryftifallene som var lett tilgjengelige fra det flate området ved Nygard, der fabrikken ble bygget. Gjøvik Cellulosefabrikk bygde sterkt ut på 1890-tallet og produksjonen krevde stadig større kraftressurser. Dette måtte komme fra Hunselva som fra Breiskallen til Nygard hadde mange utnyttbare vannfall. Mye av dette var tatt i bruk til sagbruk og møller.

Den gamle laftedammen ved Rud som ble erstattet av ny i andre enden av Beritknappen.

Ovenfor Skryftifallene lå Hans Bjugstads sag som hadde betydelig virksomhet. Denne utnyttet fallet fra en dam ved Beritknappen. Hans Dalborgen og nevøen Adolf Nygaard var grunneiere på sørsiden av elva og hadde rettighetene til vannfallet nedenfor Rud. Grunn og rettigheter fra Bjugstad og Dalborgen ble kjøpt opp av Gjøvik Cellulosefabrikk. Da Toten Cellulosefabrikk ble en realitet sørget de for oppkjøp av det som var

Gjøvik Støberi
 har ifølge "Vælgeren" sluttet Kontrakt med et engelsk Selskab ved Egersund om Leverance af Turbinrør for 10,000 Kr. Støberiet er for Tiden beskæftiget med at effektuere en Leverance til Toten Cellulosefabrik til et Beløb af 30,000 Kr.

Aftenposten 11. februar 1905

Gjøvik Støperi leverte turbinrør til kraftanlegget ved Toten Cellulosefabrikk.

Dammen ved Beritknappen slik den så ut inntil den ble utbedret i 1985.

Trykkutjevningstårnet i enden på trerøret fra Beritknappen

Lekkasjene på trerøret var mange.

igjen av elvestrekning fra fabrikkområdet til øvre enden av tjernet Beritknappen. Dammene i Hunselva på den tiden ble bygget i laftet tømmer.

I en lengre artikkel 3. april 1905 om ferdigstillingen av fabrikkens forteller Samhold om arbeidene med dam og kanal: *Til utnyttelse af det indkjøbte Dybdalsfald bygges der en dam, som skal være færdig i denne uge. Vi var deroppe og saa paa arbeidet. Det var tykt som i en maurtue af arbeidere; men saa var der ogsaa ved siden af den egentlige dam voldsomme udplaneringsarbeider. Den ca 2 km. lange strækning herfra og ned til fabriken vil vandet bli ført i kanal. Man haaber at slippe at benytte rør undtagen et lidet stykke nærmest fabriken.*

Hjernen bak arbeidet med vann, dammer og kanaler var ingeniøren Engebret Soot. Han var sønnesønn av kanalbyggeren med samme navn som ble viden kjent for kanalarbeidene i Tistedalsvassdraget ved Halden. Den utførende var Andreas Prøven, bygmesteren fra Raufoss som var sentral ved bygging av Gjøvik kirke. Han hadde en imponerende merittliste idet han hadde bygget nær sagt det som var av dammer i Hunselva. Hans navn er knyttet til store industriallegg og han satte opp fabrikkbygningene for Gjøvik Cellulosefabrikk. Adressebladet skrev i 1886 en begeistret

Ingeniør E. Soot.
Vandbygnings-Bureau.
Teknisk Konsulent.
Dambygning, Vandværker, Pumpestationer,
Nivellering, Kartlægning m. v.
Telefon 682. Telefon 682.

Morgenbladet 24. juni 1907

Ingeniør Engebret Soot hadde planleggingsarbeidet for vannkraft til Toten Cellulosefabrikk.

Et større damanlæg.

I tilslutning til meddelelsen i forrige nr. om Totens cellulosefabrik ber man os yderligere oplyse følgende:

I Hunselven ved den saakaldte „Beritknappen“ lar aktieselskabet opføre en større laftedam tvers over elven efter plan udarbejdet af ingeniør E. Soot, Hydroteknisk bureau, Christiania.

Samhold 5. april 1905

Turbiner
 leveres til alle Faldhøider.
Nyeste Konstruktion.
 Meget vandbesparende.
Priser:
 Turbinhulets Diam. ca.
 150 mm., 300 mm., 450 mm., 600 mm.
 fra Kr. 120   320   500   700
 „   200   400   640   920
E. C. Gjestvang,
 Christiania & Stockholm.
 Øvre Slotsgade 9.

Avisen (Oslo) 12. mai 1894

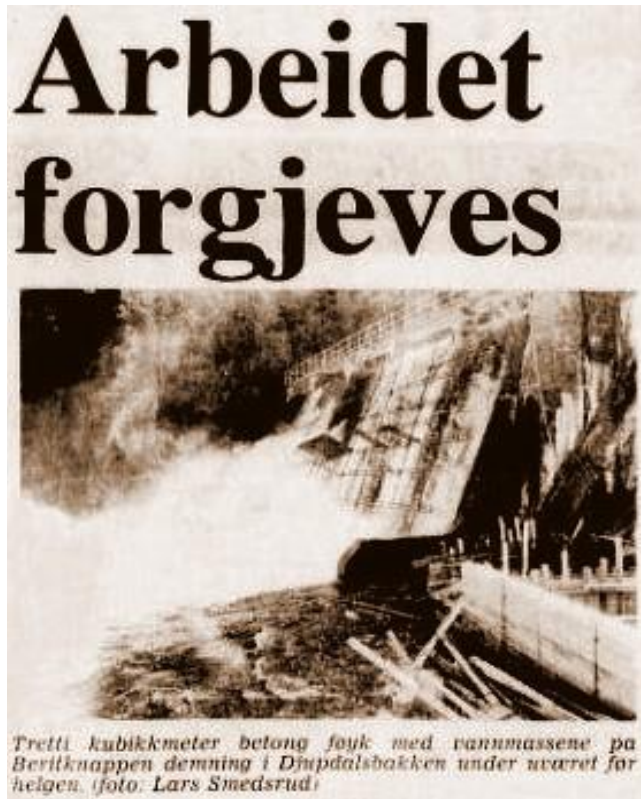
artikkel om fabrikken: «*Selve fabriken ser allerede paa Frastand storartet ud. De store med Schweitzertag tækkede bygninger ligger efter hinanden paa en jævn Skraaning med et uhyre af en Fabrikskorsten i Midten*».

På begynnelsen av 1950-tallet ble den gamle rørledningen av jern erstattet av et trerør. På bildet kan gjenkjennes Fritjof Simensen (nr. 1 f.v.), Skogstad (nr. 3 f.v., Even Roland (nr. 4 f.v.,

Dammen ved Beritknappen ble inntaket for driftsvannet til Totens Cellulosefabrikk. Fra denne gikk en åpen kanal til knekkpunktet der terrenget får et betydelig fall nedover mot fabrikken. Mest sannsynlig har denne kanalen vært utført i laftet tømmer. Samlet fallhøyde fra damkrone i dag er 44 meter. Fallet fra knekkpunktet til fabrikken er 38 meter. Når man vet at dagens dam er hevet betydelig i forhold til den opprinnelige fra 1905 kan ikke høydeforskjellen fra den gamle dammen til knekkpunktet ha vært stor. Det styrker opplysningen fra Samhold i 1905 om at vannet ble ført i en kanal. I knekkpunktet må det ha vært en kum med et stengsel hvor trykkrørene hadde sitt utgangspunkt. Trykkrør ble levert av Gjøvik Støperi, og ifølge Aftenposten 11. februar 1905 hadde leveransen en verdi på 30.000 kroner. Dam- og kanalanlegget som var utført i tømmer hadde en begrenset levetid. Det er ikke kjent når utskiftingen kom, men det må ha vært i 1930-årene. Demningen ble bygget i betong, og kanalen av tømmer ble erstattet av stålrør. Stål er også forgjengelig og i 1952 var det tid for ny utskifting.

Løsningen ble et rør av kreosotimpregnert treverk som ble holdt på plass av strammebånd av rundjern. Dette året kom det også ny kraftstasjon nede i fabrikken. Denne løsningen holdt i mange år. Etter nedleggelsen av cellulosefabrikken i 1981 var selvfølgelig kraftproduksjonen interessant for andre, og det ble til at Gjøvik Elektrisitetsverk tok over kraftstasjon og fallrettigheter. I 1985 ble dammen utbedret etter pålegg fra Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen. Året etter sto ny kraftstasjon ferdig i fabrikkområdet med nye rør fra trykkutjevningstårnet. Endelig ble den gamle rørledningen av tre for rått og hadde store lekkasjer. Denne ble derfor byttet ut med betongrør en gang etter 2000.

Samhold 10. september 1985

Et heftig regnvær 6. september 1985 fikk elva til å gå over demningen. Stillase, forskaling og nystøpt betong forsvant med ellevannet.